

ÇANDIR ORTA MİYOSEN *AMPHICYON MAJOR* BLAINVILLE'İ

Mustafa GÜRBÜZ

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara

1973 yılında Omurgalı ekibi tarafından Ankara-Kalecik-Çandır bucağı Hırsızdere mevkiinde yapılan paleontolojik kazıda *Hispanaltherium*, *Aceratherium*, *Gazella*, *Triceromeryx*, *Listriodon*, *Micromeryx*, *Procervulus*, *Progeualla*, *Plesiogulo*, *Pseudaelurus* ve *Mustela*'ya.¹ ait fosil materyalle birlikte Türkiye'de ilk defa *Amphicyon majör* Biainville türü ele geçmiştir.

Takım: **CARNİVORA** BOWDICH, 1821

Familya: CANIDAE GRAY, 1821

Altfamilya: AMPHICYONINAE TROUSSART, 1885

Cins: *Amphicyon* LARTET, 1836

Amphicyon majör Biainville

(Levha I, şek. 1-3)

Materyel. — İzole sol üst karnasiyer (P⁴).

Tanıtım. — Materyelimiz iki lobdan ibaret olup, birinci ön lobda paracone'a kaynaşmış rudimenter bir parastyle mevcuttur ve parastyle'in narin kreti paracone'un ortasına kadar ulaşır. Yine aynı lobda paracone'un iç-ön yüzünde küçülmüş konik formda protocone (deuterocone) yer alır. Aynı lobun en kuvvetli tüberkülü olan paracone ise, konik bir form gösterip, metacone'a doğru meyilidir. Aynı tüberkülün tepe noktası, metacone'un tepe noktasını bir miktar aşar.

İkinci lobda metacone mevcut olup, ön-arka yönde uzamış paracone'dan derince bir sulcus vasıtasıyla ayrılır. Metacone'a labial'den bakılacak olursa, lingual'a doğru bir basıklık göze çarpar. Şayet metacone'un tepe noktasından ön-arka istikametinde bir hat geçirilecek olursa bu hat, paracone'un tepe noktasının iç yüzüne teğet ve deuterocone alanının içinden geçer. Özünden mevcut olan singulum, deuterocone'dan metacone'a doğru daha da kuvvetlenir.

Benzerlik ve farklar. — Materyelimiz, Ravensburg *Amphicyon majör* Biainville (Helbing, 1928) ile mukayese edilecek olursa, P⁴ ün genel formu ve odontolojik özellikleri aynı olmakla beraber, Ravensburg *Amphicyon major*'unda parastyle daha belirgin, deuterocone daha kuvvetlice ve paracone'u metacone'dan ayıran sulcus, daha az derince dir.

La Grive-Saint-Alban *Amphicyon majör* (Deperct, 1887)'unda parastyle, bizim materyelimizinkine nazaran az belirgin ve metacone ise biraz kuvvetlidir.

¹ Yukarıda belirtilen fosil materyel Dr. İbrahim Tekkaya, Engin Ünay, Mutlu Ermumcu, Zeki Atalay ve tarafımdan determine edilmiş olup, gelecekte neşriyatları yapılacaktır.

Baigneaux *Amphicyon giganteus* (Ginsburg & Teiles Antunes, 1968)'u ile materyelimiz arasında bariz farklar görülür: *Amphicyon giganteus*'un parastyle'i daha belirgin olup, metacone'u ön-arka istikamette az gelişmiş, kuvvetlidir. Deuterocone'u ise daha kuvvetli ve paracone'un çok altında yer alır.

Sansan *Amphicyon majör* Biainville (Bergounioux & Crouzel, 1973)'i materyelimizden irilik bakımından küçük² olmakla beraber, parastyle gelişimi, paracone ile kaynaşma pozisyonu, paracone'un genel formu ve metacone'a doğru meyli aynıdır. Materyelimizin metacone'u Sansan *Amphicyon major*'unda, olduğu gibi aynı formda olup, ön-arka istikamette gelişmiş ve paracone'dan derin bir sulcus ile ayrılmaktadır. Paracone'un tepe noktası ise metacone'un tepe noktasını aynı pozisyonda bir miktar aşar. Materyelimizin deuterocone'u, Sansan *Amphicyon major*'unda olduğu gibi, paracone'un iç-ön yüzünde bulunmuş olup, küçülmüş ve konik formdadır.

Tablo - 1

Amphicyon'larda üst karnasiyer (P⁴) ölçüleri

<i>Amphicyon</i>	Uzunluk (mm)	Genişlik (mm)
<i>Amphicyon major</i> BLAINVILLE (Sansan'dan) Depéret, 1887	32	—
<i>Amphicyon major</i> BLAINVILLE (La Grive-Saint-Alban'dan) Depéret, 1887	31	—
<i>Amphicyon major</i> BLAINVILLE (Sansan'dan) Depéret, 1887	27	—
<i>Amphicyon major</i> BLAINVILLE (Sansan'dan) Bergounioux & Crouzel, 1973	25.9	15
<i>Amphicyon major</i> BLAINVILLE (Ravensburg'dan) Heßing, 1928	33.3	19
<i>Amphicyon major</i> BLAINVILLE (Çandır'dan)	31.8	17.4

Netice itibariyle, bütün bu morfolojik ve odontolojik özellikleriyle Çandır fosilimiz, Sansan *Amphicyon majör* Blainville'e benzemektedir.

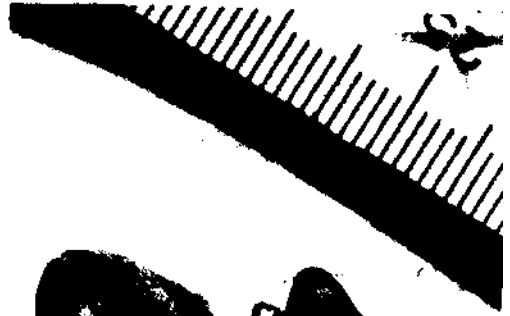
SONUÇ

Çandır'da ele geçen *Amphicyon majör* Biainville, bazı varyasyonlarla Burdigaliyenden Vindoboniyen boyunca Avrupa'da dikey yayılmış olup, bu fosil materyelimiz bize, Sansan, Pontlevoy, Orleanais, Baigneaux, Romieu, Allier, Rhone, La Grive-Saint-Alban, Steinheim, Lisbon ve Ravensburg'da yaşamış olduğunu göstermiştir.

² *Amphicyon*'larda P⁴ ölçüleri Tablo 1 de gösterilmiştir.

Şek. 1 - Çandır *Amphicyon major* Blainville P⁴ ünün içten görünüşü.

Şek. 2 - Çandır *Amphicyon major* Blainville P⁴ ünün dıştan görünüşü.

Şek. 3 - Çandır *Amphicyon major* Blainville P⁴ ünün üstten görünüşü.

BİBLİYOGRAFYA

- BERGOUNIOUX, F.M. & CROUZEL, F.C. (1973): *Amphicyon majör* Biainville du Miocene moyen de Sansan (Gers). *Ann. Paleont.*, t. 59, fas. 1, pp. 3-76,47 fig., Paris.
- COLBERT, E.H. (1939): Carnivora of the Tung Gur Formation of Mongolia. *Bull. Amer. Mus. Nat. Hist.*, t. 76, pp. 47-81,19 fig., New York.
- DEPERET, C. (1887): Recherches sur la succession des faunes de Vertebres miocenes de la Vallee du Rhone. *Arch. Mus. Hist. Nat. Lyon, vol. IV*, pl. XIII, Lyon.
- FRICK, Ch. (1926): The Hemicyoninae and an American Tertiary Bear. *Bull. Amer. Mus. Nat. Hist.*, t. 56, pp. 1-119 New York.
- GAUDRY, A. (1867): Am'maux fossiles et geologie de l'Attique, 476 p., 75 pl., *Savy, edit.*, Paris.
- GERVAIS, P. (1848-1852): Zoologie et Paleontologie françaises, 544 p., 51 fig. (accompagne d'un atlas de 84 pl.) *Arth. Bertrand. edit.*, Paris.
- GİNSBURG, L. (1966): Les Amphicyons des Phosphorites du Quercy. *Ann. Paleont.*, t. LII, pp. 1-44, 21 fig., Paris.
- & TELLES ANTUNES, M. (1968): *Amphicyon giganteus*, carnassier geant du Miocene. *İbid.*, t. LIV, pp. 1-32, 31 fig., 1 pl.
- HELBİNG, H. (1928): Carnivoren aus dem Miocin von Ravensburg und Georgensgmünd. *Ecl. Geol. Helv.*, t. 21, pp. 377-385, 5 fig., Bale.
- MAYET, L. (1908): Etude des Mammiferes des Faluns de la Touraine. *Ann. Univ. Lyon, N.S.*, 1, 24, 336 p., 100 fig., 12 pl.
- OZANSOY, F. (1957): Türkiye Tersiyer Memeli faunaları ve stratigrafik revizyonları. *M.T.A. Derg.* 49, pp. 11-22, Ankara.
- (1965): Etude des gisement continentaux et des Mammiferes de Cenozoique de Turquie. *Mem. Nat. Mus. Nat. Hist. Fr.*, 89 p., 14 fig., 10 pl. Paris.
- ROMAN, F. & VIRET, J. (1934): La faune de Mammiferes du Burdigalien de la Romieu (Gers). *Mem. Soc. Geol. Fr.*, N.S., 9 (2-3), 67 p., 25 fig., 12 pl., Paris.
- SİMPSON, G.G. (1945): The principles of dassification and a dassification of Mammals. *Bull. Amer. Mus. Nat. Hist.*, vol. 85, New York.